

בספר מפוסקים, יבוא להתיר האסור ולאסור את המותר ולזכות את החייב ולחייב את הזכאי, ואין לך עולה גדולה מזו'. (רא"ש).
ואולם יש ראשונים שסוברים שעיקר ההקפדה על ספר תורה בדוקא. (ע' שטמ"ק מ"י בן מגאש; מנחת חינוך (מוסך השבת 'הכותב' ו) בדעת הרמב"ם).

*

אם לוא יגיד ונשא עונו. 'לוא' — מלא ו'. קרי: 'אם לו יגיד', פרוש, שכבר הגיד לו, שוב אינו חוזר ומגיד. (בעל הטורים ויקרא ה,א)

דף יט

'עדים שאמרו להם חתמו שקר ואל תהרגו — יהרגו ואל יחתמו שקר' — כלומר, לאו מדינא קאמר, אלא לפי נוהג שבעולם קאמר, דלפי נוהג שבעולם, מפני שמכוער להם עדות שקר, מוסרים עצמם למיתה ונהרגים ואינן חותמין שקר...'. (חידושי רבנו קרשקש וידאל. וקרוב ללשון זו יש בחידושי הריטב"א חב"ו, ובחידושי הרא"ה רבם). וקרוב לזה פירש הרמב"ן, שמדת חסידות היא ולא מדינא. ויש מי שכתב שלרבי מאיר מלבד שלש עבירות גם בגזל הדין הוא יהרג ואל יעבור. (מובא בשטמ"ק. והרמב"ן והרשב"א דחו פירוש זה. וע"ע מבואר בב"ק ס (חוברת יז) אודות פיקוח נפש על ידי לקיחת ממון מאחרים. וע"ע בספר אוצר המלך ו-ז).

'לעולם דקאמרי עדים... ודקאמרת אמאי לא מהימני — כדרב כהנא דאמר רב כהנא אסור לו לאדם שיששה שטר אמנה בתוך ביתו...'. — אם תאמר, מדוע לא אמרו כמו כן גבי המלוה, שאינו נאמן לעשות עצמו רשע לומר שמששה שטר אמנה בתוך ביתו — תירץ הר"מ (מובא ברא"ש, בשטמ"ק) שהמלוה כשאומר כן ומפסיד לעצמו, אינו רשע בכך, כיון שבא לעשות תשובה ולהפסיד ממון לעצמו, משא"כ העדים כשאומרים כן אינם עושים שום טובה משל עצמם אלא מפסידים למלוה בלבד, הלכך אינם נאמנים לעשות עצמם רשעים.

מכלל דבריו אלו משמע שסובר הר"מ שגם לענין הודאת-בעל-דין, אין מועיל כאשר משים עצמו רשע, [ודוקא כאן נאמן מפני שכשמודה עושה תשובה ואינו רשע]. וכן מטיב דברי התוס' בבבא-מציעא (ג): ד"ה מה. וכן יש להוכיח מדברי הראב"ד (המובאים בר"ן להלן פרק שביעי). וע' בספר שערי ישר (ו, יב) בבואר שיטה זו. ויש חולקים. (ע"ע בחדושי בית מאיר; שו"ת אבני נזר אה"ע כט, כב לא).

(ע"ב) 'שמע מינה מדרב כהנא: עדים שאמרו אמנה היו דברינו — אין נאמנין. מאי טעמא? כיון דעולה הוא, אעולה לא חתמי'. — פרש"י: אין נאמנין להרשיע את עצמן. ומפרש הר"ן (על פי שיטת רש"י ועל סמך הסוגיא בב"מ יג.), שאף על פי ששטר זה בר-תוקף הוא, ומחייב מן הדין ויוצר שיעבוד אפילו ללא שהיתה הלואה, ומאחר שכן אין בחתימה עליו משום גזל, אף על פי כן, כיון שאסרו חכמים להשכין שטר זה, נמצא שהעדים מסייעים למלוה בחתימתם לעבור על איסור חכמים. מבואר בדבריו אלו שאף באיסור שאינו נפסל לעדות מחמתו, ולא חלים עליו דיני פסול, אף בכגון זה אינו נאמן על עצמו. [יתר על כן, לשיטת רב חסדא לעיל, מבואר ברמב"ן ובעוד ראשונים, שאפילו לומר על עצמם שאינם נוהגים בחסידות — אין נאמנים. אך על זה חלק רבא שאינו כן].

התוס' רי"ד נמנע מלפרש כרש"י בענין זה. ושמו משום שסבר שאין אומרים כן אלא ברשעות גמורה, ולא באיסור כגון זה. וכבר האריכו האחרונים בדבר. (ע' שב שמעתא ז, ה; רעק"א לעיל יח: מנחת חינוך רצו, לה; אבני נזר אה"ע כט, כח-לא; אילת השחר כאן; אגרות משה י"ד ח"ב קנה; שבט הלוי ח"ד קצ. ור' במובא ביבמות כה — חוברת קמו).

'מר בר רב אשי אמר... מודעא היו דברינו נאמנין. מאי טעמא, האי ניתן ליכתב והאי לא ניתן ליכתב' — ורב נחמן סבר שגם במודעה יש עוולה, כי היה להם למסור תחילה מודעא ולחתום עליה, וכשחתמו על שטר המכר ללא מודעא קודמת — שלא כדין עשו. ומר בריה דרב אשי סבר שאין זו עוולה, כי ירא היה למסור מודעא שמא יורגש הדבר. (עפ"י ריטב"א)

'הכחשה תחלת הזמה' — 'תחילה' לאו דוקא, שאין הזמה באה אחר הכחשה, אלא כלומר הכחשה — קצת הזמה היא, שאומרים על הראשונים שהעידו שלא כדין. (ריטב"א. ע"ע בבאור 'תחילה', במובא בב"ק עג (חוברת יז) מספר דברות משה).

פרפראות

'האומר שטר אמנה הוא זה אינו נאמן. דקאמר מאן...' — פירוש על דרך הרמז ע' בסה"ק נועם אלימלך — סוף פרשת בא.

אם און בידך הרחיקהו — זה שטר אמנה ושטר פסים. ואל תשכן באהליך עולה — זה שטר פרוע... ספר שאינו מוגה — אסור לשהותו, משום שנאמר אל תשכן באהליך עולה. 'אם און בידך הרחיקהו... באהליך עולה' בגימטריא (עם הכולל): 'אמנה פסים ופרוע' (648). הפסוק כולו: אם און בידך הרחיקהו ואל תשכן באהליך עולה בגימטריא: ספר שאינו מוגה, אמנה פסים, פרעון (1454. עם הכולל).

באהליך — ב' במסורה: שמח זבולן בצאתך ויששכר באהליך. ואל תשכן באהליך עולה. לפי שבני יששכר יושבי אהלים היו, ועסקו בתורה, על כן מזהיר אותם אל תשכן באהליך עולה, היינו, ספר שאינו מוגה.

תשכן — נוטריקון: תורה שטר כתובים נביאים. (בעל הטורים — דברים לג, יח) (יש להוסיף: 'באהליך' בגימטריא 'חיים', כמו ששנינו באבות 'מרבה תורה מרבה חיים'. ויש לרמוז בזה דברי הגמרא (תמיד לב): 'מה יעשה אדם ויחיה? ימית עצמו' — היינו, באהלה של תורה, בדרך שדרשו 'אדם כי ימית עצמו באהלי').

דף כ

'השתא דליתנהו, דאילו הוה לקמן דלמא הוה מודו להו'... — כתב מהר"ם שיף, שגם אם היו מודים, לא היתה מועילה הודאתם, שהרי 'אין חוזרים ומגידים', אלא שמכל מקום מצד הסברה עדיף מצב שמתו ממצב שנמצאים כאן ומכחישים. אמנם, מדברי התוס' להלן (בסד"ה אלא) יש להוכיח שיש ממש בחזרתם.